

Våg å tenke annerledes!

Norsk Militært Tidsskrift nr. 5 - 1995 under overskriften «Kjell Fjørtofts «revisjon» av krigshistorien» omtaler Sven Holtmark hans bok: «De som tapte krigen.» Han uttaler her bl.a.: «Store deler av Fjørtofts siste bok unndrar seg en faghistorisk vurdering. « Videre: «Når det gjelder tolkningen av kapitulasjonen den 10. juni 1940, er forholdet ganske enkelt det at Fjørtofts versjon er i åpenbar strid med norske og tyske kilder.» Senere i omtalen følger dette avsnitt:

«Gjennom sin politikk, men også ved en rekke offisielle uttalelser og deklarasjoner, gjorde den norske regjering det tydelig klart at Norge var i krig med Tyskland, og at landet førte sin kamp innen rammene av den store alliansen. Men viktigst er det å holde fast ved at Norge førte kampen videre ikke i egenskap av å være en av de allierte, men av å være i krig med Tyskland. Norges status som krigførende var det ingen tvil om, hverken blant de allierte eller nøytrale nasjoner, og for den saks skyld heller ikke i Tyskland eller innen NS.

Videre dette avsnitt: «Det er like liten grunn til å ta alvorlig påstanden om at Norge ikke var en av de allierte nasjoner, men; «et land med

Av E. L., Oslo

norske frivillige som støttet de allierte».

Ordet og realiteten

Statsstipendiat i historie, advokat Sverre Hartmann, skrev en artikkel i Aftenposten, 24.02. 1971, med overskrift: «Ordet og realiteten» bl.a. følgende under punkt 7:

«Dentsjekkiske folkerettskyndige, dr.jur. Vladimir Dedijer, er i hvert fall ikke i tvil om hvilken omfattende militær avtale Forsvarets Overkommando inngikk 10. juni. («On Military Conventions. An essay on the evolution of international law.» Gleerup, Lund 1961.) Dr. Dedijer påpeker hvordan Trondheimsavtalen forplikter nordmennene til å avstå fra å gripe til våpen også utenfor landets grenser, og anser at Forsvarets Overkommando overskred sine fullmakter.»

Etter krigen ble det i Norge nedsatt en offentlig undersøkelseskomisjon (UK) for å belyse krigshistorien. I Bil. II til UK's innstilling side 295 står det: «Det er i denne forbindelse av betydning straks å presisere at det ikke blev knyttet allianser av nogen art mellom Norge - Vestmaktene etter krigsutbruddet.»

På samme sted side 314: «Forholdet til de vestallierte ble i denne tid ikke presisert ved noen alliansestraktat. Ut fra Kohts vurdering av den samlede internasjonale situasjon var en formell traktat ikke absolutt ønskelig.»

Dette stadige bruk av «våre allierte» er feil. Det var ingen som betraktet seg som Norges allierte. Den tyske okkupasjon av landet ble avløst av den engelske. I de alliertes avtaler av 16.05. 1944 mellom England, USA og Sovjet-Samveldet er bestemt at sivil administrasjon og jurisdiksjon i norske områder etter frigjøringen skal skje ved allierte stridskrefter. § 6 i samme avtale bestemmer: «Norske deltagere må adlyde alliert lov og ikke ansees som medlemmer av norsk krigsmakt.»

Norge ble ikke ansett som krigførende og hadde ingen bytterett. Altså ingen rett til noen del av det ganske betydelige krigsbytte som fantes i landet ved verdenskrigens slutt i 1945.

Elverumsfullmakten

Vedrørende Elverumsfullmakten, som hr. Holtmark omtaler i sitt innlegg, kan følgende bemerkes:

Ifølge Farmand nr. 18 - 06.05. 1978 kan vi lese dette: (Forts. side 7)

Det norske etterkrigsoppgjøret i sammenlignende perspektiv

Av Inger Cecilie Stridsklev

Fredag 25. og lørdag 26.11. 1994 ble det holdt et internasjonalt symposium i lokalene til Goethe-instituttet i Bergen. Symposiet var resultat av samarbeid mellom Goethe-instituttet og Institutt for Sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen. Språket var engelsk. Det virket ikke som om arrangørene hadde forstått hvorfor de ansvarlige for etterkrigsoppgjøret alltid har ønsket ro omkring det. Hovedsaken ved dette seminaret var at det i det hele tatt ble avholdt, og at det var mulig å ytre forskjellige oppfatninger. Foredragene er planlagt utgitt som bok i 1996.

Et par foredrag ble gjengitt i sin helhet i Folk og Land. De utenlandske foredragsholderne, som representerte den internasjonale sammenligningen, kom fra Tyskland, Italia og Japan. I disse landene var det okkupasjonsmakter som sto for oppgjøret etter en tapt krig. Disse var alle mye større land enn Norge. Regimene i disse landene var folkebevegelser, og straff av alle som hadde støttet dem ville fått uoverskuelige, ikke minst økonomiske følger. I Tyskland ble omtrent like mange (ca. 105.000) rettsforfulgt som i Norge (93.000). Men i Tyskland ble bare ca. 6.500 dømt. Seminaret ble innledet av en av initiativtagerne, Stein Ugelvik Larsen.

Derpå ble de to mest kjente rettssakene i Norge, mot Vidkun Quisling og Knut Hamsun vurdert. Hans Fredrik Dahl spurte om Quisling fikk en rettferdig rettsak. Han uttrykte, ut fra kildekritiske vurderinger, tvil om Rosenbergs papirer var gyldige som bevismiddel. Dette gjaldt særlig Quislings samtaler i Berlin i 1939.

Atle Kittang diskuterte den skam Norge hadde påført seg selv ved å dømme den verdensberømte forfatteren og nobelprisvinneren Knut Hamsun for landssvik. Det virker som om Kittang definerer «nazi» som medlem av Nasjonal Samling. Kittang har rett i at Ham-

sun hadde en gammel kjærlighet til Tyskland, og en tilsvarende skepsis til England. Slik kan han ha vært mer «nazistisk» enn mange NS-medlemmer. Kittang understreket Hamsuns patriotisme, og trodde på dette punktet av Hamsuns forsvar i retten.

Tre foredragsholdere tok for seg forskjellige grupper dømte. Dag Ellingsen påviste hvordan etterkrigsoppgjøret mot de 16.000 som ble etterforsket for å ha profitert økonomisk på tyskerne. Av dem ble bare 20% straffet. Generelt ble halvparten av de siktede straffet. Ellingsen har i sin bok «Krigsprofitørene og rettsoppgjøret» konsentrert seg om entreprenørene, særlig i Telemark. Han påviser at jo senere et oppdrag for tyskerne ble utført, jo større var sannsynligheten for straff. Slik ble stort sett ikke firmaer dømt for arbeid for tyskerne mens krigen pågikk våren 1940. Stort sett fikk heller ikke etablerte firmaer straff for tyskerarbeid. Hardest ble mindre firmaer drevet av NS-folk rammet. Det kan dels forklares ved at sakene til NS-folkene kom opp først. Dessuten ble det ansett som bevis for skyld at man var NS-medlem, mens det krevdes individuelt bevis mot profitørene.

Baard Borge snakket om politifolk, som slapp relativt lett fra oppgjøret. Det kan komme av at det ble antatt blant folk flest at politiet skulle ha vært under press for å melde seg inn i NS. Dessuten; ingen annen yrkesgruppe hadde høyere andel NS-medlemmer enn politiet, hele 41,7%. Jo fler NS-medlemmer i korps et og regionalt, jo mildere ble de bedømt. Politifolkene ble etterforsket av kolleger lokalt, og ikke av det spesielle landssvikpolitiet slik øvrige mistenkte ble. De fleste fikk henlagt sakene sine. Politiet ønsket ikke publisitet om sine egne «saker».

NS-politifolk kom i mye høyere grad tilbake til sitt yrke enn andre offentlig ansatte NS-folk.

NS-politifolk ble i Norge mildere behandlet enn i Danmark, der de var meget få.

(Forts. side 5)

Vi minnes

FØREREN GJENNOMSKUET HUMBUGEN I 1932

Dokument 121 stiller eksilregjeringen i det rette lys

Forræderiet belyses ved en rekke uttalelser fra kjente stortingsmenn

Den 7. april 1932 holdt daværende forsvarsminister Vidkun Quisling sin oppsiktsvekkende tale i Stortinget. Det ble straks nedsatt en spesialkomité for å granske statsråd Quislings bevismateriale. Stortinget slo med 2/3 flertall, fast at Quisling hadde ført bevis for at ledende menn i den norske arbeiderbevegelse drev landsforædersvirksomhet, og at et helt nett av organisasjoner arbeidet for innførelse av det sovjet-russiske system i Norge og for Norges innlemmelse i Sovjet-Unionen.

Stortinget henstilte til regjeringen å ha sin oppmerksomhet henvendt på denne alvorlige sak.

Blant de nesten 200 dokumenter som spesialkomitéen gransket, har dokument 121 fått en uhyggelig aktualitet, i lys av den avtale som Nygaardsvolds eksilregjering nå har inngått med Sovjet-Russland. Det dreier seg om en skrivelse fra generalstabens etterretningskontor til Justisdepartementet, hvori bl.a. opplyses at kontoret «fra svensk kilde, som man har grunn til å tro er pålitelig»,

har mottatt meddelelse om at det skal være truffet;

«en hemmelig overenskomst mellom Det norske Arbeiderparti og Sovjet-Russland, bl.a. gående ut på at partiet er forpliktet til å utføre hvilken som helst ordre fra Moskva, uansett om spørsmålet gjelder norske eller utenlandske anliggender. I tilfelle av revolusjon, skal det i Nord-Norge dannes en rådsrepublikk, uavhengig av det øvrige Norge. Sovjet-Russland forplikter seg til finansielt, po-

(Forts. side 7)

DEL II

Oppgjør med rettssvikerne

Av Synnøve Fjellbakk Taftø

Nederst på side 1 i Ot.prp. nr. 66 (1945-46) står det med liten skrift: Som særskilt vedlegg følger: Samling av diverse provisoriske anordninger, kgl. resolusjoner m.v. 1945 I-V.

Denne samlingen er ikke utgitt i London av regjeringen Nygaardsvold slik historieforskerne i Justisdepartementet vil ha oss til å tro (Ot.prp.92 (1945-46) s.1). På tittelbladet bærer samlingen følgende angivelse av trykkested og dato: «Oslo 1945. Trykt i flere boktrykkerier». Dersom dette skal indikere en slags «illegalitet» og tilkjennegi at regjeringen Nygaardsvold bestilte opptrykket av «regelsamlingen» hos sine forretningsforbindelser i Oslo, levert cif London en eller annen gang mellom februar og april 1945, vil jeg bare si: Den er dog for drøy! Kanhende har kuppmakerne av 1945 vært så snedige at de har fått trykket selve paragrafene i ett trykkeri og tittelsider/registre i et annet, men sannsynligvis er samlingen trykket hos regjeringens faste trykkeriforbindelse. Formuleringen på tittelsiden er naturligvis gjort slik for å hindre at noen ved forespørsler til vedkommende trykkeri kunne bringe produksjonsdatoen på det rene.

Denne «regelsamlingen», som så ubemerkt fulgte som vedlegg til en lite påaktet lovproposisjon om fortsatt gyldighet av en rekke lover og forskrifter gitt av Norges hjemlige myndigheter under okkupasjonen, er 1945-kuppmakerens fremste terrorinstrument, laget av dem selv, finslepet av dem selv og benyttet av dem selv! Noen av disse lovstridige og grunnlovstridige «forskriftene» kan være godkjent og formelt «vedtatt» av regjeringen Nygaardsvold i London, men hvilke av de såkalte «anordningene» dette gjelder er ikke lett å finne ut: Regjeringsprotokollene for perioden 1940-1945 er fortsatt ikke tilgjengelige uten spesialtilatelse fra «lojale» voktere i Riksarkivet.

Sikkert er det imidlertid at selve «Ondets Rot», den såkalte «Landssvikanordningen» aldri er utstedt av noen legitim norsk myndighet, verken 15. desember 1944 eller senere. Riktignok utstedte regjeringen Nygaardsvold 22. januar 1942, etter forslag fra en straffelovkomite med den utrettelige professor Keilhau

som formann, en provisorisk anordning om tillegg til straffelovgivningen om landsforræderi, men komiteens forslag til anordning var en nokså tøvette sak rettet mot NS-medlemskap og angiveri. Gjerningsbeskrivelsene (i forslaget snarere personbeskrivelsene) var samlet i paragraf 1 mens straffartene, herunder forslag om dødsstraff eller bøtstraff på opptil 1 million kroner, ble oppramset i paragraf 2. For en ukyndig kunne det se ut som om NS-medlemskap var tenkt belagt med dødsstraff, og kanskje var det akkurat det den gode professor Keilhau hadde tenkt. Slike tanker delte imidlertid ingen av medlemmene i London-regjeringen. På den positive side kan det nevnes at Keilhaukomiteens forslag ikke hadde tilbakevirkende kraft, det satte en 2-månedersfrist for NS-medlemmer fra kunnngjøringsdato til å melde seg ut av partiet og forslaget gadesuette en fornuftig ramme for et eventuelt fremtidig rettsoppgjør ved en 2 års foreldelsesfrist «fra den dag som senere bestemmes av Kongen».

Det er for øvrig svært interessant å merke seg at hovedgrunnen til at anordningen i det hele tatt ble foreslått angivelig var «at det kan være tvilsomt om bistand ytet tyskerne i tiden etter 10. juni 1940 da Kongen og regjeringen hadde forlatt landet, og at Quislingenes virksomhet i virkeligheten bare tar sikte på å redde Norges selvstendighet. Komiteen gjør i den forbindelse oppmerksom på at det på grunn av den vekt den norske strafferett legger på de subjektive straffbarhetsbetingelser, er av betydning at vi får en ny straffebestemmelse om forræderi med mer konkretisert gjerningsinnhold». Til dette skal bemerkes at det var ikke «quislinger», men jurister og folkerettslærde som hevdet (og hevder) at «krigen i Norge» sluttet med kapitulasjonen 10. juni 1940. I 1942 visste nok både Arntzen, Hauge, Solem, Schjelderup og Schei forskjellen på krig og okkupasjon, en viten som etter 1945 har vært tabubelagt kjetteri som bare kretsen rundt Folk og Land har dristet seg til å fremholde.

Etter justisministerens behandling av Keilhaukomiteens forslag ble bestemmelsene grundig forandret. Straffebestemmelsen om angiveri ble tatt ut sammen med forslaget om innføring av døds-

straff, og forordningen av 22. januar 1942 er utelukkende rettet mot NS-medlemskap, som straffes med «tap av almen tillit», en nyskapning i norsk rett. Som tilleggsstraff kan bøtstraff på inntil 1 million kroner anvendes. Anordningen ligger klart utenfor det felt som kan reguleres ved provisorisk anordning, og det er vel lite trolig at regjeringen Nygaardsvold hadde noen tanke om å bruke denne anordningen som annet enn et propagandatiltak for å hindre alminnelig aksept av partiet Nasjonal Samling i det okkuperte Norge. Men for Jens Chr. Hauge og hans krets av jurister var forordningen mot NS-medlemskap «gefundenes fressen» som gjorde regjeringen Nygaardsvold til medskyldige i det redselsregime som utfoldet seg sommeren 1945 og i de påfølgende år.

I de senere år er det blitt kjent at det i Norge har eksistert et hemmelig personovervåkingsapparat siden 1940-tallet. Grunnlaget ble kanskje lagt av Rinnanbanden og tysk etterretningstjeneste, men det er trolig at dette apparatet ble overtatt og videre utbygd av kuppmakerne fra 1945. Hovedhensikten med dette apparatet var å sørge for at nøkkelstillinger i samfunnet ble besatt med Hjemmefrontlojale personer slik at de svarte hemmelighetene aldri skulle bli kjent. Hva disse hemmelighetene består i er nå kommet for en dag, men bare delvis. En av de nyeste oppdagelsene er Stridsklevs undersøkelser av de såkalte «likvideringene» under den tyske og den britiske okkupasjonen av Norge. Men Stridsklev har undersøkt ofrenes vandl og politiske tilhørighet og har ikke hatt tilgang til opplysninger om mordernes motiver og organisasjon. I november 1944 påtok Jens Chr. Hauge seg, ifølge SOEs arkiver «rather reluctantly», å likvidere 59 personer etter oppdrag av SOE. Hvilke gjentelser Hauge og hans organisasjon skulle få fra SOE er ikke kjent. Det rinner meg imidlertid i hu at den britiske bombingene av Victoria Terrasse, hvor mange tilfeldige forbi-passerende ble drept, angivelig fant sted etter påtrykk fra «Hjemmefrontens ledelse». Ifølge nå gjeldende (som dagjeldende) folkerett er det en krigsforbrytelse dersom ikke-uniformerte påtar seg likvideringsoppdrag foren

(forts. side 6)

Kunsten som ble stjålet

Av Skoldulv

Aftenposten har i en lengere artikkel skrevet om kunst som forsvant under krigen. Få er vel forundret når de får vite hvem det er som fikk skylden for kunsttyveriene! **Tyskerne!** Aftenpostens artikkel har basis i en bok utgitt i frihetens store land: USA.

Så vidt jeg vet tapte Tyskland krigen. USA, England, Frankrike og Sovjet invaderte landet og fikk dermed kontroll over de rikdommer både av kulturell og industriell art landet kunne oppvise. Hvis kunstgjenstandene som forsvant ikke var/er i Tyskland må de være å finne hos besettelsesmakten eller dresoldater. Aftenposten stiller ikke spørsmål om hvor kunstskattene ble av. Nei, avisen nøyer seg med å fortelle at ledelsen i Tyskland stjal kunst over hele Europa. Til avisens fordel må meldes at den nevner at det fra Norge ikke ble ranet/fjernet kunst. Hvorfor ranet ikke Goebbels og de andre kunst fra Norge? Vår kunst måtte jo passe bra i d'herrers smak - vi var jo høygermanere! Nei, de «grusomme» tyskerne sparte de norske kunstsamlingene! Hvorfor? Kan det ha å gjøre med at Tyskland ikke drev med kunsttyveri?

I anledning Aftenpostens artikkel er det av interesse å merke seg at en nå i Pusjkinmuseet kan se en stor samling av renesansemalere. Disse maleriene har hittil vært gjemt i KGBs og andre russiske hemmelige arkiver. Denne kunsten beslagla russerne i Berlin!

Undrer meg på hvor mye beslaglagt kunst en kan finne hos «kunstlkerne» i USA.

England og Frankrike! Mange av «kunstlkerne» er slike som ikke vil dele sine kunstskatter med omverdenen, men nyte dem i enerom. Hvis kunstskattene kommer fra tyske og andre europeiske museer og private samlinger, forstår jeg godt at kunsten må nyttes i enerom!

Via NBC og CNN, amerikanske fjernsynsstasjoner, har vi nylig fått vite at de russiske tropper stjal kunst i Tyskland og førte den til Russland. Tyskland har krevd kunsten tilbake, men Russland nekter å levere tyvegods til den rettmessige eier, det tyske folk!

Da de såkalte europeiske frelserne reddet Europa fra fascismen, innførte de tilsynelatende et system hvor tyveri og underslag ble satt i høysetet fremfor sannhet og rettferdighet.

Men det var ikke bare malerier og kunstskatter de gamle vennene til Arbeiderpartiet forsynte seg med i Reichshauptstadt. Nei, de stjal også gullskattene fra Egyptmuseet og andre uvurderlige skatter som tyske arkeologer hadde brakt hjem fra sine utgravninger. Nå må tyske museer, slik de alltid har gjort etter krigen, vise frem kopier av skattene. Heldigvis for etter slekten er originalene kommet til rette og tyvenes sanne navn er blitt kjent. **Nå venter vi på Norges fordømmelse av tyveriene av kunstskattene!** Likeledes venter vi på nye avsløringer om hvor den øvrige kunst er blitt av. Jeg tror ikke lengere på at det var Tyskland som stjal kunsten som savnes i Europa, den er nok å finne hos «seierherrene».

HISTORIE-REVISJONISTER

Reiulf Steen:

Av Lahnsteins uttalelser til Aftenposten 14/5 kan det virke som om hun har et ønske om å innføre det tvilsomme begrepet "kollektiv skyld" i norsk rettspraksis. Det går jeg ut fra at hun ved nærmere ettertanke ikke kan mene.

Erik Solheim:

Der det oppstår konflikt mellom folkeretten og norsk rett, må norsk rett vike.

Per Lonning:

Våre gamle NS'ere synes å være i rimelig god tro når de hevder at det ikke var krig mellom Tyskland og Norge etter juni 1940.

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
ROLV OLSEN

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Kontortider:
Tirsdag og onsdag kl. 11-15.
Telefon: 22 56 10 34 .
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: Post 0808.51 64504. Bank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG
ISBN 0802-9652

Sommerferie

Å, som jeg hater disse avisskriverigreiene. Her på setra skal jeg stelle melkekuer sammen med to barnebarn på 7 og 8 år. Riktig leve i samsvar med naturen. Vi har innredet et setermuseum og kanskje blir det litt salg av vafler og melk til folk som kommer innom. Bare kose oss. Men det er umulig å få denne avisen ut av hodet. Bare den som har prøvd det selv, vet hva deadline er. Det føles som at klarer du denne, så bare vent, det kommer en til og den . . . Dette kan bare sammenlignes med problemene barna hadde da de kom kvelden i forveien og sa at i morgen er jeg syk p.g.a. stilen jeg ikke er ferdig med. Det måtte mye overtalelse og av og til også kraftigere lut til for å forklare at livet byr på vanskeligheter som skal overvinnes.

Hadde jeg snakket med barna om mine avisproblemer, kunne det være at de husket stilskrivingsovertalelsekunsten min, så jeg lar det være. Egentlig sitter jeg midt i smørøye. Mye av det spennende som skjer på rehabiliteringsfronten, kommer meg tidlig for øret og jeg har følelsen av å være med. Det jeg snekker sammen, er den eneste blomsten mange får en gang i måneden. Jeg er privilegert.

God sommer og vel møtt til høsten!

Norsk debatt 1996

Av S. Clementz

Det ble for ikke lenge siden invitert til et møte på Haglebu i Eggedal for om mulig å bringe klarhet i hva som egentlig skjedde der et par uker før Tyskland kapitulerte.

Episoden berørte naturligvis sterkt de som var involvert, men for krigens gang og dens utfall hadde den overhodet ingen betydning. Sønnen til en av de norske deltakere på tysk side ønsket å bringe klarhet i hva som virkelig skjedde og inviterte til et møte midt i juni i år. Representanter fra begge sider ble innbudt.

En bestyrer for lokalmuseet i området svarte ikke på innbydelsen. Det lokale historielaget avsto å delta. Etterretningssjefen for de norske styrker, Rolf Langum, så på møtet som et forsøk på å rehabilitere de som kjempet på tysk side og mente at "nynazismen" var på fremmarsj, men sa likevel at det ville være galt å stoppe det.

Her er vi midt inne i et særnorsk fenomen. Et forsøk på å bringe klarhet i en hendelse fra krigens dager blir omgående klassifisert som "nynazisme". Dermed er hele foretagendet og dets initiativtaker ettertrykkelig plassert og eventuelle "uheldige" konklusjoner fra møtet nøytralisert. Vi har alle vokst opp med forestillingen om at troll ikke tåler solens skinn, men er det virkelig så ille med den norske jøssingsjelen at den ikke engang tør risikere lyset fra en lommelykt?

**HUSK
HJELPE-
ORGANISA-
SJONEN**

Soldatsenderen Belgrad Mellombølge 437,3 m

LILI MARLEEN
«beseiret» de allierte med sin
melodi. Sangen ble oversatt
til 48 språk.

Av Kurt J. Bartuschek, Wien.

Hans Leip, soldat i en Berlinkaserne holder som vanlig vakt ved kaserneporten. Det er krigsåret 1915, og han venter utkommandering til fronten. Det betyr at han må ta avskjed med de to piker han elsker: Lili og Marleen. I vaktlokalets stillhet tenker han på dem, og siden han ikke kan bestemme seg for den ene «forener» han dem begge - Lili Marleen - og skriver full av lengsel sitt dikt: «Vor der Kaserne vor dem grossen Tor».

Den unge komponist Norbert Schultze søker en passende tekst for sine komposisjoner og finner i et lyrikkhefte «Die kleine Hafenoriel» teksten Lili Marleen av den ikke ukjente dikter Hans Leip, og lager en melodi til denne.

Den første grammofonplate

Kabaretsangerinnen Elisabeth Wilke, født Brunnenberg, som kjenner Schultze, synger i 1939 denne melodien for første gang inn på en skjellakkplate med sin dype stemme. Hvem kan ane at den dengang ukjente sangcrinne med sitt kunstnernavn Lale Andersen blir verdenskjent. Sangen kom ut under tittelen «En ung vaktpostsang», men platen ble slett ingen hit, vel også fordi stemningen i 1939 foran en truende krig ikke egnet seg for en sentimental sang.

Soldatsender Belgrad

I 1941 begynner Balkanfelttoget. Løytnant Heinz Reintgen blir av Deutsche Wehrmacht beordret til Belgrad sammen med 5 radioteknikere for å bygge opp en soldatsender. Men hvor skal man ta grammofonplatene fra? Da husker man at store mengder plater ligger lagret ved rikssenderen i Wien. Og så kommer en nesten ukjent plate med teksten «En ung vaktpostsang» til soldatsenderen i Belgrad. Blant andre legger man denne platen på, og aner ikke at den skulle bli den aller mest ønskede av alle soldater. Etter den 18. mai 1941 klinger daglig fra soldatsenderen Belgrad kl. 21.57 på mellombølgen 437,3m tappenstreken og

stemmen Lili Marleen. Sågar soldatene i Afrika hører denne sangen på kortbølgen. Det vel hundre tusen mann sterke Afrika-korpset trykker «Lili Marleen» til sitt hjerte. Også Hitler er begeistret og skal ha ytret: «Denne sangen vil overleve oss alle». Men «fienden hører også», og slik hører også the boys i England sangen. De er så begeistret at de krever en engelsk oversettelse for å forstå teksten så de kan synge med. Winston Churchill skal selv ha gitt tillatelse til det, og slik blir av Lili Marleen «Underneath the lamplight» til. Det er utrolig, men daglig kommer ca. 500 brev til senderen og utallige virkelige kjærlighetsbrev fra frontsoldater til piken Lili Marleen. De allierte er landet i Sicialia i 1943, og til og med Londonsenderen til BBC gir en egen sending med tittelen «The story of Lili Marleen». Den røde armé nærmer seg stadig Belgrad, og i studio hører man allerede fiendens artilleri. Mikrofonene er ikke lenger i virksomhet, og da forlater Oberleutnant Reintgen med sine kamerater den 18.10. 1944 studioet i siste minutt, entrer krigskjøretøyene og flykter fra byen. Allerede to dager etter besetter russiske tropper Lili Marleen-senderen.

Ny sender i Ostmark.

Men Oberleutnant Reintgen gir ikke opp. Med mobil sendestasjon fra den tyske rikspost er man fortsatt villig til å sende «Lili Marleen» til soldatene ved fronten. Den første sendestasjon er Sauerbrunn i Burgenland, som vanlig på bølgelenge 437.3m. I et gartnerhus i villa Hartvig blir sendestasjonen bygget opp. I villaen er den apostoliske administrasjon, og den unge sekretær heter Stefan Laszio, den senere Diözesanbischof von Eisenstadt dr Stefan Laszio, som idag er pensjonist. Sekretæren, som ofte besøkte gartnerhuset måtte smile når han hører «Her er soldatsenderen Belgrad, hvor byen er besatt av russere.» Herfra sender soldatsenderen som kaller seg «Süd-Ost» «Lili Marleen» fra oktober 1944 til langfredag 1945. Men til påsken blir det slutt, for den røde arme rykker stadig nærmere og er allerede marsjert inn i

Ungarn (i Sopron Odenburg). Ennu en gang melder senderen seg. Sendergruppen «Dora», som kom fra Bayern slår seg ned i Mariapfarr, et sted i Salzburg.

Krigen er slutt, og Feldwebel Fritsche venter å bli tatt til fange. Men før så skjer, legger han 9. mai 1945 ennå en gang platen Lili Marleen på - en dag etter krigens slutt - og vel tusener av landsmenn, som ennå har radio, hører den for den går inn i en uvis fremtid, . . . » wie einst Lili Marleen».

Sangen lever videre.

Den andre verdenskrig er slutt, men Lale Andersen synger, noen ganger i London for britiske soldater. Da hører de den ekte «Lili Marleen» og ikke noen etteraping. Lale Andersen og Hans Leip blir verdenskjente, og Norbert Schulze millionær.

Igjen er det krig. I Korea og senere i Vietnam synger og hører amerikanske soldater «Lili Marleen».

Lale Andersen dør i 1972 i Wien. I sentralkirkegården senkes en enkel eikekiste i graven, og ennå en gang lyder - denne gang for henne - hennes sang. Lale Andersen er død. «Lili Marleen» lever videre. Ved Marshall Montgomerys begravelse i 1976 spiller den kongelige garde i sine røde frakker og bjørneskinnsluer «Lili Marleen». Personligheter fra hele Europa lytter til, grepet.

Den andre verdenskrigs tyskere har forankret den lille tyske kjærlighetssang «Lili Marleen» i sine hjerter.

Foran vår kaserne
og den store port
lyste en laterne
den gangen vi dro bort.
Kommer jeg engang
hjem igjen
skal vi to møtes under
den -
som før Lili Marlen
som før Lili Marlen

Oversatt HaWa

20/9-46.

Adresserubriken

ENGLAND TAKKER DE
NORSKE FRIVILLIGE.

Brevveksling mellom den britiske ambassadør i Oslo og Kong Haakon.

Oslo, 19. (NTB). EN BREVVEKSLING har funnet sted mellom den britiske ambassadør i Oslo, sir Laurence Collier og H. M. Kong Haakon. Sir Laurence sendte Hans Majestet følgende skrivelse:

«Den britiske ambassade, Oslo, 20. august 1946. DERES MAJESTET. Nå da demobiliseringen av de britiske tropper som kjempet i den siste krig, i det vesentlige er avsluttet, ønsker min regjering offentlig å gi uttrykk for sin takk til de norske borgere som frivillig deltok i de britiske krigsanstrengelser ved tjenestgjøring i de britiske styrker eller i sivil krigsarbeid på britisk territorium.

DA DET IKKE ville være praktisk mulig å takke hver enkelt av de frivillige, tillater jeg meg med den norske regjerings billigelse å sende Deres Majestet dette brev, idet jeg håper at det vil behage Dem å tillate det offentliggjort, så Deres undersåtter kan få vite at de av dem som frivillig ytet mitt land sine tjenester i nødens stund, ikke er blitt glemt av dem som de hjalp fram til seier. Jeg har den ære å forbli, med den største aktelse, Deres Majestets ærbødigste, underdanige tjener

Laurence Collier (s).

HANS MAJESTET Kongen av Norge, Kong Haakon, sendte følgende svar:

«Bygdsøy kongsgård, 9. september 1946. Herr ambassadør.

Det er med stor glede jeg har mottatt Deres skriv av 20. august, hvori De har den godhet, på Deres regjerings vegne å framføre dennes takk til de norske borgere som gjorde frivillig tjeneste i de britiske styrker eller i sivil krigsarbeid på britisk territorium under den siste krig.

IDET JEG TAKKER Dem for denne meddelelse, som jeg gjerne vil tillate offentliggjort, vil jeg samtidig på min side få uttale min egen og mitt folks dype takknemlighet for den store bistand Det britiske samveldet så uforbeholdent ytet Norge i dets tunge kamp, og som gjorde det naturlig at mine landsmenn deltok i de britiske krigsanstrengelser så langt det var mulig. Deres hengivne

Haakon R. (s)«.

Det originale hjørnet

- UTFORDRINGEN

**Livet er nesten aldri
det vi håper det er.
Noe oftere der vi tror det er.
Svært ofte det vi frykter det er.
Men livet er nesten alltid
det vi burde visst at det var.**

HaWa

Fakta om
frivillige i
britisk tjeneste

Av oberst N. Borckgreving

Fra tid til annen gjøres det forsøk på å definere de norske styrker i Storbritannia som frivillige i britisk tjeneste.

I de norske styrker skjøt vi til det norske skyttermerket, vi gikk til det norske marsjmerket, og vi tok det norske idrettsmerket. Norske krigsdekorasjoner ble instituert. På toppen av det hele ble norske kvinner og menn utskrevet etter den norske vernepliktsloven, av en norsk General-krigskommisær.

Jeg skal ikke gå inn på motivene for disse bestrebelse, men i alle diskusjonsemner er det gunstig at man kjenner de konkrete fakta. Yngere mennesker kjenner ikke disse, og kan derfor lett komme på villspor. En repetisjon av hva som en gang var alment kjent, kan derfor være på sin plass.

Det var faktisk nordmenn i de britiske styrker. Det var folk som hadde meldt seg som frivillige før 9. april. Paradoxalt nok også noen norske landssvikere, som ble forkastet av de norske myndigheter. De ble sendt på landarbeid, men så syntes britene at det var urimelig å ha velutdannede militære gående «på gress». De ble utskrevet til de britiske styrker hvor de - til stor ergrelse for oss som gikk og ventet i Skottland - fikk lov til å være med i kamp.

De norske styrker i Storbritannia var under krigen organisert i rent norske enheter: Brigaden i Skottland, fire flyskvadroner, fartøyer og flytøyseheter. Over hærens leirer, Flyvåpenets stasjoner og på våre orlogsfartøyer var det norske splittflagg. I tjenesten gjaldt det norske honnørs- og vaktreglement, det norske ekserserreglement og det norske indretjenestereglement. Norsk personell ble dømt ved norsk krigsrett, etter den norske militære straffelov og militære rettergangslov. Vi var lønnet av Den norske Regjering, etter norsk regulativ, med penger som vi tjente selv. Det ble til og med utbetalt nordlandstillegg til de offiserer som hadde opparbeidet denne rettighet. Marinens gaster var kledd i norsk uniform, hvor luen, blåkragen og bukseplassen skiller seg klart fra de britiske. Sjøoffiserene hadde jakke av norsk snitt.

Dersom vi hadde vært frivillige i de britiske styrker, ville det vel ha vært naturlig om vi - som danskene - hadde en kontingent i «The Buffs», hvor den danske konge var æresoberst. Vi var ikke innrulert i «The Green Howards», hvor vår konge var æresoberst.

Som britiske krigsfrivillige måtte vi ha hatt Georg VI som vår øverste krigsherre. Vår var Haakon VII.

For oss som var med virker påstanden om at vi var frivillige i de britiske styrker direkte komisk. Men den blir enda underligere om man trekker Polititroppene i Sverige inn i bildet. Hvem var så de? Hva var de så lenge de var i Sverige? Britiske eller svenske soldater? Og hva var de da de som opererte i Finnmark vest for Tana, i det politiske ingenmannsland mellom det sovjetiske og det britiske/amerikanske krigsteater? Førte Sverige krig i Norge?

En underligere form for frivillighet i andre lands styrker kan neppe krigshistorien oppvise!

Morgenbladet den 16/2 1984

Det norske etterkrigs . . .

(Forts. fra side 1)

Professor **Anders Gogstad** gjennomgikk oppgjøret med leger og sykepleiere.

Angiveriene mot NS-folk begynte allerede tidlig i okkupasjonstiden, idet folk som rømte til Sverige anga. Mye av dette materialet viste seg senere ikke å stemme med de faktiske forhold. Helsedirektør Karl Evang, hvis radikale sinnelag var kjent, hadde vært i London. Han dannet en undersøkelseskomite mot sine kolleger i 1943. Det ble også satt i gang en tilsvarende komite av leger i Norge i 1944, rettet mot kolleger. Denne komiteen foreslo at leger som var NS skulle miste sin legelisens for alltid. Dette skulle være en tilleggsstraff til andre sanksjoner de ble utsatt for blant annet gjennom rettsvesenet. (Fengsel, straffarbeid, bøter). Også leger som ikke hadde vært NS, men som i okkupasjonstiden ikke hadde fulgt parolene, skulle straffes med å miste lisensen for kortere eller lengre tid.

De to komiteene ble forent etter frigjøringen og fikk av Karl Evang (og ikke av de juridiske myndigheter) i oppgave å samle materiale til straffeforfølgelsene. Helsedirektøren fratok 109 leger og 79 tannleger lisensen uten at de hadde noen mulighet til å forsvare seg, ofte mange måneder, kanskje år før de kom for retten. Disse kunne ikke få betaling gjennom sykestrygden. Helsedirektøren ga heller ikke legene lisensen igjen etter at de hadde sonet sin straff. Selv etter at de juridiske myndigheter påpekte dette, forbeholdt Evang seg retten til å la være å gi lisensen tilbake til leger Evang personlig mente ikke passet til legetjeneste. Han sa som eksempel at legene etter Evangs vurdering var umoralske, alkoholmisbrukere eller psykopater. Evang holdt fast på denslags kategorisering for 31 kolleger som var hans politiske motstandere.

Dette motsatte rettsvesenet seg. Derpå gjorde Evang sitt beste for å hindre at NS-leger skulle få offentlige stillinger. I 1951 fattsatte Stortingets protokollkomite at de som hadde sonet straff kunne gjeninntas i offentlig tjeneste.

Gogstad nevnte ikke at også etter dette var det slik at om en som var NS og aldri så (over-)kvalifisert søkte, fikk vedkommende ikke stillingen dersom det samtidig fantes annen søker som på noen måte var kvalifisert.

Alle 133 NS-medlemmer og i tillegg 37 andre ble ekskludert av Den norske lægeförening. Dette førte til at de ekskluderte ikke kunne praktisere for sykestrygden, noen som gjorde privat praksis vanskelig. Disse legene hadde heller ikke mulighet til å få noen medisinsk spesialitet. Det varte helt til 1972 før alle legene igjen fikk medlemskap med de rettigheter det medførte i Den norske lægeförening.

NS-tannlegene fikk resultatene av undersøkelsene mot seg offentliggjort under fullt navn. Men deres eksklusjoner fra foreningen varte bare i et par år, og alle fikk tilbake lisensen etter sonet dom.

Den gruppen som fikk de underligste dommene, var frontstrene. Uavhengig av NS-medlemskap hadde de tjenestegjort der det var mest bruk for dem. De ble dømt til opptil 4 års fengsel for landssvik med støtte av Norges Røde Kors. Følgelig stemte Norges Røde Kors i 1951 som de eneste mot at det internasjonale Røde Kors' tjeneste skulle være nøytral og lik overfor venn og fiende. Gogstad anså rettssakene mot frontstrene som et av de mørkeste punkter i etterkrigsoppgjøret.

Ole Kolsrud fra Riksarkivet stilte spørsmålet «Var forræderirettssakene i Norge, strenge, rettferdige eller milde?»

Ole Kolsrud stilte ingen spørsmål ved Nygaardsvoldsregjeringens legitimitet. Han oppfattet Londonregjeringens provisoriske anordninger nærmest som amnestilover, selv om han også fant elementer av hevn. Kolsrud forsvarte dette og mente at det skulle ha forhindret «De lange knivers natt». Siden han mente dette var forhindret, anså han oppgjøret som en suksess. Han mente at hårklippingen av tyskertøsene kom av at det ikke fantes lover de kunne straffes etter.

Han nevnte hvordan antallet lagrettemenn var redusert. Likevel hevdet han at Norge ikke hadde spesielle domstoler for etterkrigsoppgjøret. Kolsrud mente at de som godtok forelegg gjorde det frivillig. Han nevnte at antallet saker ble omtrent dobbelt så mange som London-regjeringen og motstandsbevegelsen hadde antatt på forhånd. Han mente at en grunn til at tyskerarbeiderne ikke ble straffet, var at de var så mange, opptil 147.000 på en gang, i juli 1941.

Han nevnte problemet med at erfarne politimenn ved frigjøringen ble erstattet av uerfarne menn fra politistyrkene i Sverige. Det oppsto 200 provisoriske leire etter frigjøringen, samtidig med at det var

12.000 fler i fengslene enn det var før frigjøringen. Kolsrud var før frigjøringen. Kolsrud mente at behandlingen i flere av disse leirene ikke hadde vært tilfredsstillende de første ukene. De 200 leirene var redusert til 35 etter ett år og til 2 i 1950. Rettssakene varte til etter 1950.

Kolsrud var klar over at det store flertallet av de dømte anså seg som uskyldige. Han oppfattet at de følte seg som politisk forfulgte. Han var også klar over at de ikke fullt ut var kommet tilbake til samfunnet forøvrig. Kolsrud mente at bare Belgia hadde straffet forholdsvis like mange av sine innbyggere. Han mente at straffene var relativt milde, men at relativt mange ble straffet. Hvorvidt straffene var rettferdige, avhang av ens følelser og etikk.

Sverre Madsen var en frontkjemper som fortalte sin historie. Han nevnte Fedrelandslaget og NS' opposisjon til en regjering som dels ble oppfattet som marxistisk-sosialistisk. Mange kjente menn i hjembyen Bergen, også et par lektorer ved skolen hans, var NS-medlemmer. Faren var begeistret for alt tysk, og hadde giftet seg tysk. Moren var skeptisk overfor NSDAP. Madsen deltok i frivillig militærutrustning før krigen. Lederne var norske offiserer. De trente i gymnastikk salen til Katedralskolen. De lærte bruk av håndvåpen og førstehjelp. De ble innkalt om kvelden 8. april. Alle fikk armbind med Røde-Kors-tegn og et spesielt stempel som sa de var medlemmer av det internasjonale Røde Kors. De fikk utdelt rikelig med førstehjelpsutstyr og ble sendt hjem.

Neste morgen kom tyskerne. Madsen hadde panoramautsikt hjemmefra over det som skjedde. Tyske skip losset tropper ved byens kaier. Samtidig så han alle ved offisersskolen i samlet tropp og i full uniform med sorte fjær på hattene marsjere ut av byen.

Han og kameratene ble bedt om å gå rundt i byen med Røde Kors armbind og finne ut hva tyskerne foretok seg. Alle var helt enige om at tyskerne for all del måtte ut av landet igjen. Dette gjorde de et par dager, uten at tyskerne reagerte på at de gikk inn og ut av tyskerne leire og paraderte på kaiene. Noen av guttene overnattet på kontoret, men Madsen ble sendt hjem hver kveld, kan hende fordi han bare var 17 år.

Etter en uke ble han oppringt om morgenen rett før han skulle ut igjen på det vanlige møtet, fordi tyskerne hadde oppdaget konspirasjon og arrestert gruppen. En av

hans lektorer var også arrestert, men de ble løslatt etter noen få dager etter tøffe forhør. Denne lektoren anklaget derpå Madsen for å ha angitt dem til tyskerne. Det var ikke sant! Det må lektoren ha forstått, for han ba senere om unskyldning og tilbød Madsen til gjengjeld et leiropphold på fjellet i sommerferien. Der ble han hele sommeren 1940.

Han begynte siste skoleåret høsten 1940. En medelev var NS og roste programmet for medelever. Madsens far var leder for byplankontoret. Til tross for at faren ikke likte det, måtte han samarbeide med tyskerne for å sørge for at de gjorde minst mulig skade på hus og landskap med byggingen sin. Faren meldte seg også inn i NS. Sønnen merket ikke at faren ble mindre respektert blant andre nordmenn av den grunn. Selv meldte han seg inn i NS høsten 1940. Madsen var lei seg for at han ved en anledning var blitt forledet til å være med på å sette seg ut over NS' program: Han var uforvarende blitt med på sjikaneering av en jødisk kunstner i Bergen. Imars 1941 hørte han første gang oppfordring til å melde seg i Waffen-SS. Han så tre grunner for å melde seg: 1) Han kunne følge sin entusiasme for alt militært. 2) Han kunne til tross for krigen komme hjemmefra og se interessante steder. 3) Ble han innkalt før eksamen kunne han få standpunkt karakterer og slippe å gå opp til examen artium. Han har siden lurt på om ikke det siste var det viktigste for ham.

Han ble såret med en splint i kjeven. Krigen var over for ham i mai 1942. Han studerte så to år i Göttingen. Derpå fikk han arbeid som bokholder for Danziger Werft i Bergen. Siden det sto i avisen 10.05. 1945 at frontkjemperne skulle melde seg på politistasjonen, ellers ville det få alvorlige konsekvenser, gjorde han det. Han ble sendt tilbake til arbeid etter å ha besvart noen få spørsmål. Politimannen sa han måtte komme seg vekk fra blodtørstige hevner. Han skulle innkalles senere. 16. mai sto det i avisene at «Døden venter frontkjemperne.» Mens han overveiet å dra over fjellet til Sverige, kom det en billast med hjemmefrontfolk som spurte etter ham. De rundt ham forsøkte å beskytte ham, men Madsen fant det best å bli med dem til den tyske konsentrasjonsleiren Espeland. Han hadde anledning til å snakke med forsvarer. De var 6 anklagede på en gang i rettssaken. De andre fikk 3 års tvangsarbeid. Selv fikk han 6 år, fordi han

kom fra en velkjent familie og hadde god utdanning og skulle visst bedre. Selvsagt appellerte han, men dommen ble bekreftet i Høyesterett. Han ble løslatt i mai 1948. Han hadde lært både å være elektriker, smed, rørlegger og lært menneskelig fellesskap av medfangene. Det var ingen forsøk på å overbevise de innsatte om demokratiets fortrinn. Han fikk heller ikke vite om tyskernes overgrep før etter løslatelsen. Ved Bergen Universitet hadde han ikke vanskeligheter med å bli immatrikulert. Han fikk lett arbeid, hvis han bare ikke sa at han var frontkjemper. Han studerte videre i Hannover og forble i Tyskland, der han fikk mer interessante arbeidsoppgaver enn han ville fått i Norge.

Den siste bidragsyteren var professor **Arne Næss**. Han hadde i det internasjonale klatremiljøet truffet nazister (altså medlemmer av NSDAP) og funnet at det kunne finnes bra mennesker også blant dem. **Arne Næss** var i etterrettingsorganisasjonen **XU** i okkupasjonstiden. Han er et eksempel på at også anstendige og selvstendig tenkende mennesker deltok i etterkrigsoppgjøret. Han er forblitt **pasifist**. Han var mest skuffet over at myndighetene syntes å være mest opptatt med å arrestere og dømme, mens de brydde seg lite om dem som led etter krigen, de som ofte ikke hadde noen grav å gå til, og som ikke kjente sine kjæres endelige skjebne.

Han mente at mange NS-folk hadde vært 6 ganger så patriotiske som andre nordmenn. Han mente at det hadde klart seg med å anklage ca. 10%. Han trodde ikke på Johs. Andenæs forestilling om preventiv effekt av straffen. Han savnet at de arresterte ikke hadde fått informasjon. Næss var også skeptisk til dødsstraff. Arne Næss fortalte at han hadde deltatt i avhør i etterkrigstiden. Han oppførte seg slik at den anklagede kom til å skamme seg over seg selv, og ikke over anklageren. Denne fangen var da heller ikke arrestert bare på grunn av meningsytringer. Ifølge Næss ble han dødsdømt og henrettet først og fremst for å ha forvoldt en kvinnes død. Han hadde vært gift med en motstandsmann. Næss hadde ingen kommentarer til en tilsvarende hendelse fra påsken 1941. Da ble en mor til tre barn fra 7 år og oppover skutt og drept av en nordmann i engelsk uniform. Det er ikke kjent at han noen gang ble anklaget. Hun var gift med en NS-mann.

Oppgjør med ...

(Forts. fra side 2)

fremmed makt på okkupert område. Det er også en krigsforbrytelse å medvirke til at sivile utsettes for bomber og granater. Såvidt jeg kjenner til er Norge med i en internasjonal avtale som bestemmer at krigsforbrytelser av denne karakter ikke kan foreldes. Kanskje vi bør rydde litt i eget hus før vi finansierer tribunalene som skal utøve seierherrejustis i et Bosnia hvor det bare finnes tapere?

Men en norsk krigsforbryterprosess mot Jens Chr. Hauge ville nok blitt en selvsom affære. Hovedvitnene er borte. Budbringeren mellom Jens Chr. Hauge og hans «hisman» Asbjørn Sunde og Hauges «alibi» i den etablerte Hjemmefronten døde på mystisk vis i juni 1945 og svenske myndigheter har hemmeligstemplet saken «forevig». Offisielt begikk Kai Holst selvmord. Mange rettskafne mennesker som Hauge og hans medsamsvorne ikke stolte på, mistet på uforklarlig vis job, vennekrets og troverdighet i de første etterkrigsåra og døde en bitter, men «naturlig» død. De papirene som Hjemmefrontledelsen beordret brent i frigjøringsdagene, er muligens også fjernet fra tyske og britiske arkiver. For øvrig har både Norge og andre land nå såkalte «offentlighetslover» som legitimerer hemmeligstempling av maktthavernes misgjerninger. Majavassaffæren, der 24 nordmenn mistet livet, er hemmeligstemplet etter ordre fra Jens Chr. Hauge, og de offisielle krigshistorikerne unngår å komme inn på spørsmålet om hvem som hadde gitt tyskerne listen over de betalte våpenbærerne. Offisielt var det «gisler» som ble skutt etter Majavassaffæren, men lokalkjente folk påstår at tyskerne hadde både lister over hvem som hadde vært våpenbærere og oversikt over våpendepotene. Det er forbausende hvor lite vi vet om begivenhetene under okkupasjonen, men enda mer forbausende hva som er hemmeligholdt av begivenhetene i årene etterpå. Tilmed debatten i forbindelse med godkjenning av erstatningsavtalen angående Tysklands krigsstatning var hemmeligstemplet inntil frigjøringsjubileet i fjor. Og det bringer meg over på denne artiklens hovedtema.

Da Quisling ble stilt for retten var det et hovedanliggende for kuppråkerne av 1945 å få ham dømt for tyveri av offentlige og private midler. År-

saken var antagelig at de samme kuppakere på dette tidspunkt var i ferd med å planlegge Norgeshistoriens frek-keste tyveri, funnet av NS-medlemmers, frontkjemperes, tyskaettedes, tyskgiftes og flere andres private eiendom.

Norge kom ut av okkupasjonsårene med relativt god økonomi. Tyskerne hadde ved hjelp av krigsfanger og lønnet norsk arbeidskraft forestått en storstilt utbygging av den kommunikasjonsmessige infrastrukturen, produksjonsapparatet var langt bedre utbygd enn noensinne tidligere og gjenoppbyggingen av ødelagte boliger ble finansiert gjennom den såkalte krigsskadetrygden, innført under okkupasjonsstyret, og en engangsskatt på fast eiendom som kom etter frigjøringen. Norges Banks gullbeholdning var reddet unna både tyskere og briter. Svært få nordmenn var blitt drept eller lemlestet i de seks årene verdenskrigen varte og folkehelsen var relativt god. Nasjonalfølelsen hadde blusset opp og vokst seg sterk under okkupasjonen og gleden over friheten var ekte og uforfalsket i mai 1945. Et samlet folk sto klar til å ta fatt på å bygge opp et velferdssamfunn. Hadde det ikke vært for Jens Chr. Hauge og hans kuppakere, er det all grunn til å tro at Norge på 50-tallet ville vært et Lykkeland. I stedet fikk vi en utvikling som kaster mørke skygger helt inn i vår egen tid.

Den ikke-eksisterende «Landssvikanordningen», konsipert av Jens Chr. Hauge og hans medsamsvorne, innfører en rekke begreper som ikke bare strider mot Grunnloven, Norges Lov og norsk rettsbevissthet, men mot alt som heter menneskerettigheter. Jeg skal her bare komme inn på de viktigste av dem:

1. Det kollektive erstatningsansvar.

Regjeringen Gerhardsen krevde naturligvis sin del på den interallierte erstatningskonferansen som skulle fastsette hva det utpinte tyske folket skulle betale i erstatning til seierherrene. For å få del i erstatningen måtte Norge, som de øvrige erstatningsberettigede, underskrive på at staten ikke skulle søke erstatning for skader under krig eller okkupasjon på annen måte. For at dette ikke skulle bli kjent blant folk her i landet, ble avtalen godkjent i hemmelig Stortingsmøte og unntatt fra offentlighet. Samtidig utviklet kuppakere Arntzen og Solem i norske rettsaler læren om det kollektive erstatningsansvar, basert på tre fantastiske fore-

stillinger a) «Norge» hadde lidd milliardtap under krigen og b) dette tapet skulle erstattes av NS-medlemmer og NS-sympatisører ved å inndra disse (og deres familiemedlemmers formue) og c) et direktorat med Jens Chr. Hauge som direktør skulle kunne skalte og valte fritt med eiendeler som tilhørte folk «på den andre siden».

Norge fikk naturligvis sin rettmessige del av de tyske krigsskadeerstatningene. Hvor stor velsignelse dette var, kan selvsagt diskuteres. Helsekadene etter et foreldret jernverk som ble demontert og oppført i Mo i Rana, sliter Ranasamfunnet fortsatt med, lenge etter at milliardtapet på dette statsindustriforetagendet er avskrevet. De private som hadde mistet hus eller annen eiendom, fikk erstatninger gjennom forsikringselskaper og krigsskadeavgiften (unntatt finnmarkingene som ble underlagt en rekke særbeholdninger som måtte oppfylles for å få erstatning for ødelagte hjem) og de som hadde mistet helsen under krigen fikk pensjon dersom Hjemmefronten fant dem «verdige» til det. Hvem fikk så de verdiene som Hauges Erstatningsdirektorat inndro? Derom tier historien, men det er kjent at folk med de rette forbindelser fikk kjøpe billige eiendommer av Erstatningsdirektoratet og ganske store verdier ble overført til statskassen. Dette direktoratets arkiver er (selvsagt) fortsatt hemmeligstemplet. Men de verdier som Erstatningsdirektoratet uten lovhjælp inndro og solgte, er vanhjemlet gods, og med tiden vil kanskje arvingene etter bestjålene NS-medlemmer organisere seg og gå til sak, slik jødene, som ikke ble tilnærmedesvis så hardt økonomisk rammet, nå har gjort.

I 1959 utbetalte den vest-tyske stat en sum på 60 millioner D-mark som skulle gå til «nazismens ofre» i Norge. På dette tidspunktet var Jens Chr. Hauge offisielt ute av styre og arbeid som privatpraktiserende advokat. Men det kan bevises med skriftlige dokumenter fra Utenriksdepartementet at Hauge bestemte formuleringene i den Stortingsproposisjon som grunnlag for godkjenning av avtalen og dermed også bestemte hvem som skulle nyte godt av disse midlene. Ingen kan/vil gjøre rede for hvor pengene er blitt av. Det som er sikkert er at enker og farløse, norske etterlatte etter soldater i den tyske Wehrmacht, ikke har fått sin tiltenkte del.

Det siste året har både aviser og fjernsyn vært opptatt

av et fenomen som i snart 50 år har gått upåaktet hen, nemlig at det er en liten gruppe «insidere» som på helt fritt grunnlag bestemmer hvem som er «verdige» til å få ytelser som f.eks. etterlattepensjon etter krigspensjoneringsordningen, krigsskadeerstatning etter loven av 1960 eller medaljer for «krigsinnats». Dette griper rett inn i dens svarteste hemmeligheten i Jens Chr. Hauges «krets»: Terroren mot de norske kvinnene og mot små barn under skolealder. Jeg har selv brakt Krigsbarnutvalgets innstilling frem i lyset og nøler ikke med å betegne dette dokumentet som et bevis for planlagt ødeleggelse av menneskeverd på linje med tyskernes Wannseedokumenter. Med sin karakteristiske håndskrift hadde Jens Chr. Hauge rettet og omformulert visse passasjer og av innstillingen selv fremgår det at utvalgets medlemmer hadde hatt liten innflytelse på innstillingens utforming. I denne innstillingen har overlege Ødegaard på Gausstad, basert på «statistisk metode», stemplet norske kvinner som har hatt seksuelt samkvem med en eller flere tyskere som undermålere, psykopater eller sinnssyke. Utover frigjøringsvåren ble norske kvinner og purunge piker kidnappet av Hauges lydige hjemmefrontmenn, snauklippet og til dels også torturert. Deretter ble de internert og ydmyket med «gynekologiske undersøkelser», basert på en «provisorisk anordning» som det ikke har lyktes å finne, kanskje enda en av Hauges fiktive «lover». De dagsbefalninger som dannet grunnlag for hjemmefrontens handlinger er fortsatt ikke funnet og offentliggjort, men ofrenes beretninger kan sikkert fortsatt innhentes. Problemet er bare at ofrene for Hjemmefrontens misgjerninger gjennom 50 år er blitt innpodet en tro på at de er mindreverdige mennesker som fortjener forakt. De vil derfor helst ikke snakke om hva de ble utsatt for en gang for lenge siden. Men bare disse uskyldige kvinnelige ofrene for kuppakernes terrorvelde har den nødvendige kraft til å frigjøre vårt folk fra forbannelsen. Den dagen norske kvinner i 70-årene kommer sammen i TV-studio og med øynene mot kamera krever Jens Chr. Hauge til regnskap for de ugjerninger han planla (og gjennomførte) mot norske kvinner og barn fordi deres venn, mann eller far var tysker, østerriker, NS-medlem eller frontkjemper på tysk side, dør den onde Drake, og

det såkalte Landssvikoppgjøret forvandles til et oppgjør med dem som svek både Norge og Retten og forsøkte å ødelegge rettsbevisstheten i det norske folk gjennom mer enn 50 år!

Det kollektive erstatningsansvar er ikke 1945-kuppakernes oppdiktede «straffebestemmelser», men derimot det ansvar hver voksen norsk mann og kvinne har for å sørge for at de skader som Jens Chr. Hauge og hans medsamsvorne gjennom mer enn 50 år har forvoldt medborgere i vårt land blir reparert så godt det kan la seg gjøre!

2. Tilbakevirkende straffebestemmelser.

Hauges «Landssvikanordning» stred mot flere av Grunnlovens paragrafer. De medsamsvorne var oppmerksom på iallfall en av disse paragrafene. I forslagsstillerens angivelige begrunnelse til Londonregjeringen heter det: «Det er på alle hold enighet om at forbudet i Grunnlovens paragraf 97 mot å gi lover tilbakevirkende kraft, ikke kan tas på ordet».

En av forslagsstillerne var høyesterettsdommer Erik Solem. I det minste han burde vite at Grunnlovsbudet i paragraf 97 «på alle hold» og til alle tider har vært tolket som et forbud mot å gi **straffe- lover tilbakevirkende kraft**. Men Hauge og hans medsamsvorne siterer friskt fra Ragnar Knophs betraktninger angående økonomiske forhold og planter forestillingen om at Grunnlovens paragrafer 97 og 105 er «bøyelege og tøyelege prinsipper der kan føye seg etter forholdene i følge med sin tid».

Det er for øvrig ikke kjent om det såkalte Hjemmefrontforslaget overhodet ble sendt til Londonregjeringen eller når dette eventuelt skjedde. I Ot.prp. nr. 92 (1945-46) begynner på side 78 et «bilag», bilag 3, som angivelig skal være bilag til utkast til provisorisk anordning om straff og andre rådgjerd mot NS-medlemmer og andre landssvikere, utarbeidet av en komite nedsatt av Hjemmefrontledelsen. Dette hindrer ikke at det i bilaget siteres friskt fra uttalelser som nødvendigvis må ha falt lenge etter 15. desember 1944, eksemplvis: «Om dette sies i de alminnelige motiver til lovutkastet bl.a.: ... Det er først nå at forholdene er blitt såpass avklart at det på det felt vi her har å gjøre med oppgjøret med dem som under krigen har sveket sitt land, er blitt mulig å fremlegge et utkast til endelige straffebestemmelser...» (Ot.prp. 92 (1945-46) side 80.

(Forts. neste nr.)

Våg å tenke ...

(Forts. fra side 1)

... Den såkalte Elverumsfullmakten av 9. april 1940 ble ikke vedtatt av Stortinget. Fullmakten, som ble foreslått av stortingspresident C.J. Hambro, ble overhodet ikke satt under votering. Stortingsmøtet ble hevet før det var stemt over forslaget ...

Landssvikoppgjøret

Ifølge «Nationen» for 19.01. 1949 ble mer enn 90 000 saker etterforsket. Mange ble dømt til bøter og inndragning, andre til fengselsstraffer. Hertil ble man dømt til tap av almen tillit i 10 år. Ca. 250 000 norske arbeidere, som var beskjeftiget på krigsviktige tyske anlegg i Norge under krigen, ble unndratt granskning.

Den landskjente, og høyt aktede rettslærde, professor Jon Skeie, uttaler i sin bok «Landssvik» bl.a. følgende: «Vi skal bygge på sikker rettsgrunn, ikke på ansvarsbestemmelser som er ugyldige eller i beste fall meget omtvistelige.»

Under punkt B på side 18, uttaler han bl.a.:

«Dersom en mann blir kjent skyldig i landssvik etter anordningen av 15.12. 1944, er han dermed gjort æreløs for resten av livet; han blir fra-

dømt det vesentlige av sine midler, utelukket fra retten til selvstendig erverv og faktisk også fra adgangen til arbeid i andres tjeneste. Og vanæren rammer tillike hans pårørende. Det er unektelig en hard ordning at han ikke skal ha adgang til å få dommen prøvd av høyere rett. Vi har aldri i vår historie hatt en sådan rettsløshet.»

Norges vedvarende krig

Omtalen av Kjell Fjørtofts bok er inntatt i et militært tidsskrift. I den forbindelse henvises til professor Hans Fredrik Dahls bok: «Vidkun Quisling - En fører for fall.» Det gjelder opprettelsen av en frivillig norsk militæravdeling, en norsk legion for innsats på finskefronten.

Det siteres fra side 227 og 228: «... - Kampen mot bolsjevismen ga kort sagt på denne måten muligheter for å opprette intet mindre enn kjernen i det fremtidig uavhengige Norges egen hær. Og Norges offiserer - det Krigsskoleutdannede befall - sto i hundrevis klar til å slutte opp om oppgaven. Mange av dem var allerede tilsluttet partiet, og flere fulgte med inn i rekene nå da en selvstendig norsk legion skulle settes opp. Ikke mindre enn 6-700 av landets knapt 1500 offiserer fra før 9. april, hvorav 32 med majors rang eller over, kom i

løpet av 1941 inn i Nasjonal Samlings medlemslister.» Og videre: «Den Norske Legion vil bli utdannet og satt inn som formasjon «under utelukkende norsk ledelse og etter norske retningslinjer.»

Man kan spørre seg. Hadde Sven Holtmark rett i sin uttalelse om at Norge befant seg i vedvarende krig med Tyskland under hele den annen verdenskrig? Var virkelig det store antall straffedømte etter krigen landssvikere? Det må ansees som en umulighet. NS-medlemmer, derav 6-700 offiserer, var tvert imot patrioter som gikk inn for Norges frihet og selvstendighet. De mente at Norges krig ble avsluttet ved inngåelsen av kapulasjonen 10. juni 1945.

Føreren gjennom ...

(Forts. fra side 1)

litisk og militært å understøtte den norske revolusjon.»

Våren 1935 overlot kongen regjeringsmaken til de folk som Stortingets flertall i 1932 hadde stemplet som landsforrædere og høyforrædere. Hvilken skjebnesvanger realitet Quisling-sakens dokument 121 hadde, fikk det norske folk erfare da eksilregjeringen den 17. mai 1944 utleverte Norge til Sovjet-Russland.

BOKTJENESTEN

Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Telefonbest.: 22 56 10

..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Innbundet)	kr. 285,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Heftet)	kr. 164,-
..... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
..... eks. Odd Melsom: NS og fagorganisasjonen	kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 50,-
..... eks. Arne Tellefsen: Når forsvaret forfaller	kr. 25,-
..... eks. Sundra Sand: Hva er Kristen Samling?	kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: Noen enindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-
..... eks. Roald A. Nielsen: "Solbris Ohoil!"	kr. 50,-
..... eks. Anna Kientopf: Det fredsfiendtlige trauma	kr. 50,-
..... eks. Sigurd Senje: Glemt soldat	kr. 75,-
..... eks. Hans Gervik: Refleksjoner etter 50 år	kr. 50,-
..... eks. Tom B. Jensen: Bibliografi over Nasjonal Samlings periodiske skrifter 1933-1945	kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskudsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved **sjekk i kontanter** eller **frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. som betales slik:

Navn:

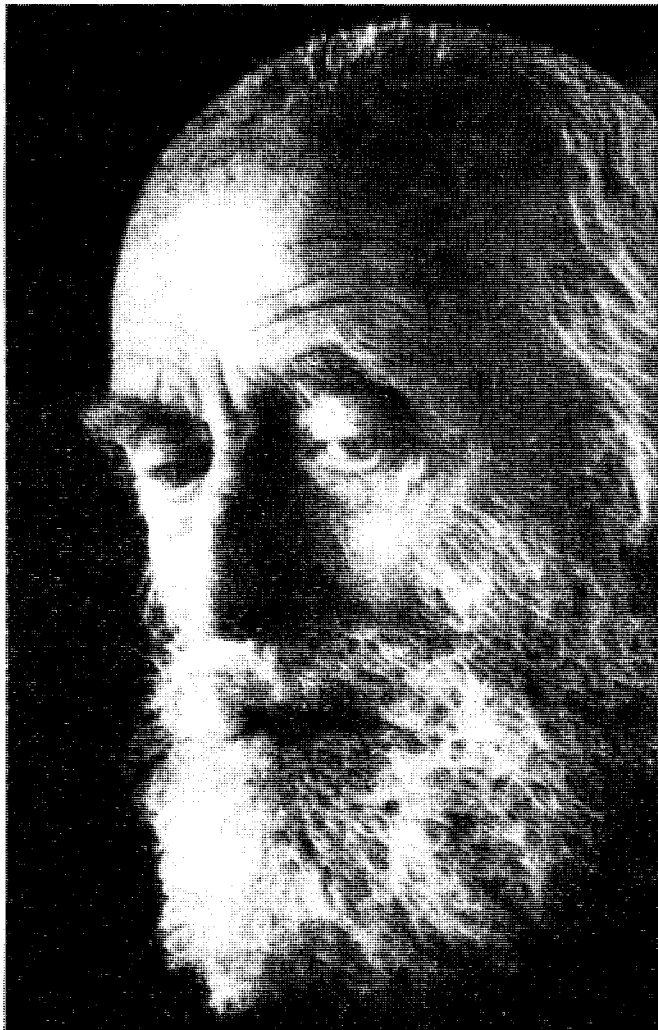
Adresse:

Postnr.: Sted:

Vedlagte bilde av Knut Hamsun - er en gave fra Einar Haug

Det var i slutten av juli måned i 1950 at jeg ble budsendt av Torc Hamsun til Nørholm. Knut Hamsuns fødselsdag den 4. august sto for døren, og det sammen med besøk av Hamsuns nye tyske forlegger, dr. Paul List fra Munchen, var grunn nok til fotografering av høvdingen. Han var kort tid tidligere blitt fotografert av den svenske mesterfotograf Gullers, som sammen med Sigurd Hoel hadde fått innpass på Nørholm, under påskudd av å lage en «Norges-bok». Boken ble aldri fullført, men Hamsun mente det var på sin plass at han var representert.

For meg ble det en stor dag. Hamsun poserte villig vekk, og ga uttrykk for at han måtte «stå høyt i kurs», i og med at nok en fotograf hadde innfunnet seg innenfor et kort tidsrom.

VENNEGAVER

TIL "FOLK OG LAND"

Vi kvitterer denne gang for tilsammen kr. 3.240,-.

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

E. R., Oslo	kr. 100.	E. S., Tyskland	kr. 60.
N. D., Leksvik	kr. 40.	M. Aa., Stavanger	kr. 140.
J. V., Haugesund	kr. 300.	J. I., Bekkestua	kr. 100.
H. G., Hafslundsøy	kr. 100.	E. M., Fåvang	kr. 300.
L. R., Brandbu	kr. 500.	B. R., Oslo	kr. 200.
M. A., Ålesund	kr. 200.	P. H., Gjøvik	kr. 400.
M. E., Sandefjord	kr. 100.	Ola Nordmann	kr. 200.
J. E., Skien	kr. 240.	M. A., Ålesund	kr. 200.
S. S., Reipå	kr. 50.		

Hamsun var mye av tiden opptatt med sitt opphold på psykiatrisk, og nevnte stadig overlege Langfeldt. Han beveget seg utrolig fint der han spaserte frem og tilbake i hagen.

Mitt siste bilde var da han bega seg ut på den «Sørlands», og vinket meg vel avgårde.

Einar Haug

 RETURADRESSE:
 BOKS 32 39 ELISENBERG - 0208 OSLO

NR. 6 - 1996

Frontkjempere, frontsøstre og Norges Røde Kors

Takk for Vardens omtalte 20.03, av «Folk og Land», 45. årgang nr. 2. Der gjengis en tysk etterlysning av norske frontkjempere, særlig med spørsmål om motiver. Under 2. verdenskrig falt det omtrent 1 000 frivillige norske soldater i fremmed lands uniform på hver side, etter at Norge hadde kapitulert 10.06. 1940. Av disse falt neppe flere for Hitler enn for Stalin. De fleste mente nok heller at de falt i kamp mot Stalin/kommunismen eller Hitler/nazismen.

Felles for dem var at de mente å kjempe for å gjenvinne Norges frihet. I tillegg var det ifølge min spørreundersøkelse blant frontkjempere viktig for mange av dem å hjelpe Finland.

Hvis en mann bokstavelig talt har satset liv og lemmer for fedrelandets frihet, vil straff for det neppe føre til at han føler skam over seg selv, sine frontkamerater eller sin innsats.

Straff vil heller føre til at han mister respekten for dem som fordømmer hans innsats. Det gjelder særlig så lenge frontkjempere ikke blir gitt mulighet for å gi uttrykk for hva de mener. Det er godt de begynner å få anledning til det!

For frontkjempere har et av de klareste tegn på det norske samfunns urettferdighet vært at Norge som det eneste land i verden, dømte og straffet frontsøstre. De satset livet i det internasjonale Røde Kors' tjeneste, for å lindre li-

Av I. C. Stridsklev

delser hos venn og fiende der det trengtes mest: På Østfronten. Minst 20 falt, derav en fra Skien. Selv om mange hadde rådført seg med Norges Røde Kors før de dro ut, slo organisasjonen hånden av dem da de kom hjem. De ble dømt til opptil 3-5 års tvangsarbeid samt inndragning av det de eide, tap av stemmerett osv. Norges Røde Kors presterte i fjor å gi ut sin krigshistorie uten å nevne frontsøstre. Knapt noen andre i Norges Røde Kors gjorde tilsvarende innsats i samsvar med Røde Kors ånd.

Etter krigen satt en del frontkjempere i alliert fangenskap, under svært usle forhold. Der var bl.a. alvorlig matmangel. Enkelte frontkjempere fikk gitt beskjed hjem om at de levde og hvor de var. Da pårørende ville sende pakker gjennom Røde Kors, satte Norges Røde Kors betingelsen at det først måtte skaffes attest for «Nasjonal holdning» for fangne frontkjempere!

Hvis det i etterkrigstiden ble funnet opplysninger om døde nordmenn i Europa «på gal side», ga Norges Røde Kors beskjed om det til Landssvikpolitiet så lenge det eksisterte, siden til annet politi. Dette gjaldt uavhengig av kjønn, og om det var spebarn eller mennesker som ville vært 100 år da meldingen ble sendt. Det er ukjent om pårørende fikk beskjed.

Da det tyske Røde Kors var begynt å komme til hektene etter krigen, sendte det forespørsel til søsterorganisasjonene i Norge, om norske krigsinvalidere fra Østfronten trengte hjelp, og om Norges Røde Kors kunne formidle denne hjelpen. Det ville Norges Røde Kors ikke, men de henvendte seg i det minste til «Folk og Land». Det førte til at frontkjemperne dannet sin egen sosiale hjelpeorganisasjon.

I fangeleirene i Norge, der forholdene aldri var verre enn sommeren 1945, anså den gang en del vakter det som sin rett/plikt å skyte med skarpt mot vinduene der fangene satt. Også folk med Røde Kors armbind er observert i slik aktivitet. Det skal mye til før Norges Røde Kors blir rehabilitert i frontkjempernes øyne!

Varden 21. april 1996

STAY BEHIND

Et tema til leder eller artikkel burde være historien om «Stay behind» virksomheten.

Den ble foreslått og satt i gang av vår hjemmefrontleder og innehaver av bl.a. justisdep. Jurist O.C. Gundersen (?) Hauge m. fl.

Organisasjonen hadde til oppgave å opprette og trene avdelinger som ved en eventuelt ny okkupasjon skulle drive sabotasjehandling i de okkuperte områder. Sårbare punkter skulle kartlegges og personell skulle opplæres til å kunne forhindre, sabotere såvel militær som sivil virksomhet som kunne gagne okkupasjonen.

Denne virksomhet skulle altså forberedes i fredstid i et «demokratisk» land som hadde sluttet seg til alle de konvensjoner som forbyr slik virksomhet. Avtaler og regler som møysommelig var utarbeidet over lang tid på internasjonale konferanser med det for øyet og gjøre livet mest mulig levelig for sivilbefolkningen under krig og okkupasjon. Vi har jo forferdelige eksempler på hva et hemningsløst terrorregime som ikke ser seg bundet at slike avtaler eller ikke har inngått slike, kan drive det til. Vi har også sett hvordan ulovlig virksomhet av deler av sivilbefolkningen kan gjøre situasjonen uholdbar for den del av befolkningen som er henvist til å måtte leve med og ta realitetene som de er.

Nettopp for denne største gruppen av en utsatt befolkning er det disse avtalene er inngått. Og nettopp denne beskyttelsen er det disse hemmelige gruppene - bak ryggen på det norske folk - torpederer. Bakmennene er alle opplyste, fremstående og såkalte ansvarlige mennesker. De burde heller ha gått inn for et forsvar som kunne forhindre at slike tilstander oppsto - når de nå er for vepnet motstand.

Abonner
på
Folk og Land
til et ungt
menneske!

For dere som måtte ha glemt
det!

Vedlagt følger en innbetalings-
blankett for abonnement og
gaver.

Ønsker å kjøpe eldre NS og SS litteratur,

samt "effekter, fra den gang..." "Irene Sverd-litteratur og lignende", særlig "Fronten", er av seriøs interesse.

Ring eller skriv direkte. Diskresjon om ønskelig, - en selvfølge. Treffes best fra kl. 14-21, alle dager.

Jan-Erik Kvamsdahl, Kjelsåsavn. 101, 0491 Oslo. Tlf./fax: 22 15 96 00.

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Tirsdag og onsdag kl. 11-15. Telefon: 22 56 10 34.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO.

TAKK

til Olav Rydlands
kammerater

i Skijegerbataljonen
for vennlig deltakelse i

forbindelse med

hans altfor tidlige bortgang.

Lillian Rydland,
Skranevegen 9, 5060
Røreidgrenda

Sommerlukking

INO's kontor

er åpent siste dag før ferien den 26/6 og
åpner igjen den 6/8.